TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Giáo dục trẻ từ những trải nghiệm

ISSN: 2734-9195 13:45 20/03/2025

Bằng việc làm, trẻ em có thể bộc lộ những tiềm năng, sở trường, năng khiếu của bản thân để ông bà, cha mẹ thấu hiểu, quan tâm, tạo điều kiện cho quá trình thực hiện hoài bão, ước mơ của trẻ.

Giáo dục trẻ em không đơn thuần chỉ là truyền đạt tri thức mà quan trọng hơn, đó là cách giúp trẻ tự mình trải nghiệm, lao động và học hỏi từ chính công việc của bản thân.

Khi trẻ em được tham gia vào quá trình lao động, chúng không chỉ phát triển trí tuệ mà còn hình thành nhân cách, trách nhiệm và khả năng thích nghi với xã hội sau này.

Trong đời sống hàng ngày hay khi đi học chúng ta thường được nghe câu nói "*học phải đi đôi với hành*" hay "*văn ôn võ luyện*", tương tự trong giáo lý nhà Phật, "*hành*" là cốt lõi của tu tập, chỉ khi thực sự dấn thân, con người mới có thể giác ngộ và phát triển trí tuệ.

Ảnh minh họa (sưu tầm)

Giáo dục qua từng việc làm là con đường hiệu quả để trưởng thành

Hoạt động của con người thường chia thành hai loại: hoạt động hướng ngoại nhằm cải tạo thiên nhiên và xã hội; hoạt động hướng nội nhằm cải tạo chính bản thân con người. Hai hoạt động này luôn gắn bó chặt chẽ với nhau vì con người chỉ có thể cải tạo mình trong quá trình cải tạo thiên nhiên và xã hội.

Trong hoạt động có hai hình thái: hình thái bên ngoài là những hành vi, cử chỉ, thao tác của các cơ bắp tay chân; hình thái bên trong là các thao tác tư duy: phân tích, tổng hợp, so sánh, khái quát hóa... Giữa hai hình thái này có quan hệ mật thiết với nhau.

Người lớn nói chung, ông bà, cha mẹ nói riêng không nên chống lại xu hướng phát triển tự nhiên ấy mà nên ủng hộ, tạo điều kiện, tổ chức, hướng dẫn quá trình phát triển ấy ngay từ khi trẻ còn ở trong độ tuổi ấu thơ.

Trẻ em không chỉ học từ những gì chúng nghe, được dạy, mà còn học từ những gì chúng được làm, được quan sát từ hành động của người lớn. Khi một đứa trẻ được giao nhiệm vụ phù hợp với độ tuổi như sắp xếp đồ chơi, dọn dẹp nhà cửa hay giúp đỡ bố mẹ những công việc nhỏ của cá nhân chúng, chúng sẽ hiểu được giá trị của lao động và trách nhiệm cá nhân.

Trong nhà Phật, câu nói "*Tự mình thắp đuốc lên mà đi*" khuyến khích con người tự trải nghiệm, tự lĩnh hội thay vì chỉ dựa vào lời dạy của người khác. Điều này càng đúng trong giáo dục trẻ em: Nếu không có thực hành, mọi bài học chỉ là lý thuyết suông.

Hơn nữa, sự kết hợp giữa lao động và giáo dục giúp trẻ em phát triển các kỹ năng mềm quan trọng như tư duy phản biện, khả năng giải quyết vấn đề và giao tiếp xã hội. Một đứa trẻ tham gia vào việc làm thực tế sẽ hiểu được giá trị của nỗ lực, của sự kiên trì và sáng tạo. Trong Phật giáo, câu chuyện về ngài Mục Kiền Liên – một vị đại đệ tử của đức Phật cũng minh chứng cho điều này. Dù là bậc thần thông đệ nhất, ngài vẫn phải hành động, vận dụng trí tuệ để cứu mẹ khỏi cảnh khổ, chứ không chỉ đơn thuần cầu nguyện hay ỷ lại vào năng lực siêu nhiên.

Một nghiên cứu được xuất bản trên tạp chí Khoa Học của Mỹ đã chứng minh trẻ em không chỉ tiếp nhận gene từ cha mẹ. Chúng còn học hỏi và tiếp nhận những đức tính khác như sự kiên nhẫn, cách cư xử hàng ngày bằng cách quan sát cha mẹ, những người xung quanh hàng ngày. Những nhà nghiên cứu tới từ Viện Công Nghệ Massachusetts khẳng định những đứa trẻ sau khi để ý những người lớn hơn thể hiện sự cố gắng, nỗ lực để hoàn thành một việc nào đó, thường sẽ có xu hướng thể hiện sự kiên trì nhiều hơn khi thực hiện bất cứ một công việc

mới nào. (Tham khảo: cafef.vn)

Ảnh minh họa (sưu tầm)

Gia đình và xã hội là môi trường hình thành nhân cách trẻ

Trong mỗi gia đình, cha mẹ chính là người thầy đầu tiên của con trẻ. Một đứa trẻ được khuyến khích tham gia vào các công việc phù hợp với khả năng sẽ học được sự kiên nhẫn, trách nhiệm và tinh thần hợp tác. Trong khi đó, nếu chỉ dạy dỗ bằng lời nói mà không có hành động cụ thể, trẻ sẽ khó cảm nhận được ý nghĩa thực sự của những bài học đạo đức. Như trong kinh Phật dạy: "*Giáo pháp không chỉ để nghe mà phải để thực hành*." Nếu muốn con có đạo đức, trước hết cha mẹ phải sống có đạo đức; nếu muốn con siêng năng, trước hết cha mẹ phải làm gương về sự chăm chỉ.

Ngoài gia đình, nhà trường và xã hội cũng cần đóng vai trò quan trọng trong việc tạo điều kiện để trẻ học bằng việc làm. Nhiều nước trên thế giới đã áp dụng mô hình giáo dục thực nghiệm, khuyến khích học sinh tham gia vào các dự án thực tế như làm vườn, nấu ăn, hoặc thậm chí tham gia vào các chương trình thiện nguyện. Ở Nhật Bản, trẻ em từ nhỏ đã được giao nhiệm vụ quét dọn lớp học để rèn luyện tinh thần trách nhiệm. Ở Đức, mô hình giáo dục song hành giữa học và làm giúp trẻ sớm phát triển kỹ năng thực tiễn. Việt Nam cũng đang từng bước áp dụng phương pháp này trong các trường học với những chương trình trải nghiệm thực tế, giúp học sinh không chỉ tiếp thu kiến thức mà còn rèn luyện năng lực thực hành.

Giáo dục trẻ thông qua những việc làm nhỏ, để trẻ được trải nghiệm tự thân, đó là bí quyết của nền giáo dục hiện đại. Muốn hình thành cho con trẻ những phẩm chất đạo đức, những hành vi văn hóa, những kỹ năng cuộc sống hằng ngày thì ông bà, cha mẹ phải hiện thực hóa được những phẩm chất, hành vi, kỹ năng ấy thành những việc làm thông qua việc thiết kế các hành động và thao tác, trên cơ sở đó tạo cơ hội cho trẻ thực hiện. Từ phương thức giáo dục bằng lời, chuyển sang phương thức giáo dục bằng việc làm là cả một quá trình phức tạp mang tính chất cách mạng trong giáo dục. Mọi sản phẩm góp phần làm nên nhân cách con cháu đều đọng lại từ việc làm của chính chúng. Bằng việc làm, con cháu có thể bộc lộ những tiềm năng, sở trường, năng khiếu của bản thân để ông bà, cha mẹ thấu hiểu, quan tâm, tạo điều kiện cho quá trình thực hiện hoài bão, ước mơ của bản thân.

Giáo dục trẻ em không chỉ là kể cho chúng nghe những câu chuyện về đạo đức hay thành công, mà quan trọng hơn, là tạo ra những trải nghiệm thực tế để chúng tự học hỏi và phát triển. Trong đạo Phật, "*tu tập*" không chỉ là nghe pháp mà còn là hành trì, là áp dụng giáo pháp vào đời sống hằng ngày. Cũng vậy, giáo dục bằng việc làm chính là con đường để hình thành một thế hệ trẻ có ý thức, có trách nhiệm và có khả năng xây dựng tương lai. Chỉ khi hành động song hành với lời nói, chúng ta mới thực sự giúp trẻ em phát triển toàn diện và bền vững.

Tác giả: **Lê Thị Hiệp - Trường CĐSP Trung ương**